

GENDER TENGLIGI VA IJTIMOIIY MUHOFAZA

Qurbonov Shoxrux Quvondiqovich

Jizzax Davlat pedagogika universiteti (tel: +99872 226 13 57)

Tarix fakulteti, Milliy G‘oya Ma‘naviyat asoslari va huquq ta‘limi yo‘nalishi

3-kurs talabasi Tel:992980202

Annotatsiya: Ushbu maqolada Jahon mamlakatlari tajribasida gender masalasi, uning tarixi, jumladan ayollar huquqlarining ta‘minlashga doir olib borilayotgan islohotlar haqida so‘z yuritiladi. Bundan tashqari O‘zbekistonda mustaqillik yillarida gender tenglikka erishish yo‘lida amalga oshirilgan juda katta ishlar, shuningdek, oilaning ijtimoiy muhofazasi, onalik va bolalik muxofazasiga qaratilgan masalalariga urg‘u berilgan.

Kalitso‘zlar: gender, gender tenglik, xotin-qizlar huquqlari, feministlar, jinsiy tenglik.

KIRISH

Hozirgi kunda mamlakatimizda yangi O‘zbekistonni barpo etishning ulkan imkoniyatlari yaratilib, shiddatli islohotlar davom etmoqda. Yurtimizni rivojlanishning yangi bosqichiga qat‘iy qadam qo‘yganligini anglatadigan demokratik islohotlarning asosiy maqsadi – inson, uning huquq va erkinliklari, qonuniy manfaatlarini eng yuksak qadriyat sifatida tan olinadigan huquqiy demokratik davlat va adolatli fuqarolik jamiyatini qurishdir. Bu jihatdan Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoevning Oliy Majlisga taqdim etgan Murojaatnomasidagi yangi O‘zbekistonni buyuk tarix, buyuk davlat, buyuk madaniyat yaratgan, mehnatkash, azmu shijoatli, adolatni qadrlaydigan xalqimiz bilan birgalikda barpo etamiz hamda islohotlar natijasida xalqimiz uchun farovon va munosib turmush sharoitini yaratibberishimiz zarur, degan so‘zlari bugungi davr talabini aks ettirishini alohida ta‘kidlash lozim. “Jamiyat – islohotlar tashabbuskori” degan yangi g‘oya kundalik faoliyatimizga tobora chuqur kirib borayotganligi va unga tayanib ish ko‘rilishi zarurligi ana shu serqirra jarayonning mazmun-mohiyatini anglatadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati tarkibida ayollar huquqlarini ta‘minlash va kamsitishning har qanday shakliga barham berish bo‘yicha, milliy qonunchilikda xalqaro standartlarni uyg‘unlashtirish, xotin-qizlarning gender kamsitilishiga yo‘l qo‘ymaslik maqsadida Xotin-qizlarning gender tengligini himoya qilish bo‘yicha komissiya tuzildi. Bundan tashqari, mehnatga oid huquqlarning kafolatlari va qo‘llab-quvvatlashni yanada kuchaytirish, uydagi zo‘ravonlik qurbonlariga yordam berish maqsadida zo‘ravonlikdan jabr ko‘rgan shaxslarni

reabilitatsiya qilish va moslashtirish markazi tashkil etildi. «O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga saylov to‘g‘risida»gi qonunning 22-moddasiga ko‘ra siyosiy partiyalar tomonidan Qonunchilik palatasi, O‘zbekistonda xotin-qizlar huquqlarini ta‘minlashning tashkiliy- huquqiy asoslarini takomillashtirishga xotin-qizlarning deputatlikka nomzod etib ko‘rsatilishida 30 foizlik kvota belgilandi. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 18 fevraldagi “Jamiyatda ijtimoiy ma‘naviy muhitni sog‘lomlashtirish, mahalla institutini qo‘llab - quvvatlash hamda oila va xotin- qizlar bilan ishlash tizimini yangi darajaga olib chiqish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 5938-sonli Farmoni[1], O‘zbekiston Respublikasining 2019 yil 2 sentabrda “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi[2] va “Xotin- qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi [3]qonunlarining kuchga kirgani bu boradagi muhim qadam bo‘ldi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Yangi O‘zbekistonni siyosiy tizimda shaxs va davlatning o‘zaromunosabatlariga ustivorlik berilib, ular bir-biri bilan huquq va majburiyatlar vositasida chambarchas bog‘liq. Ijtimoiy-siyosiy va huquqiy munosabatlarni mutanosiblashtirishning asosiy mexanizmi – bu, demokratiya, O‘zbekiston hududida istiqomat qilayotgan barcha fuqaro va aholining huquqlarini kafolatlashtirishga qaratilgandir. O‘zbekistonda inson huquqlari jamiyatni demokratlashtirish muammolari ilmiy zehniyat, xalqning tarixan tarkib topgan an‘analari, urf-odatlarini, ma‘naviy qadriyatlarini inobatga olgan holda hal etilmoqda. Yangilanayotgan O‘zbekistonda fuqarolik jamiyati deyilganda, xalqaro tajribadan o‘tgan va insoniyatning ko‘pchiligi tanlab olgan taraqqiyot tamoyillari, shaxsning o‘z-o‘zini rivojlantirishiga va inson kapitali oshishiga xizmat qiladigan, uning manfaatlari, huquq va erkinliklarini maksimal darajada ro‘yobga chiqishiga ko‘maklashadigan, qonun ustuvorligi va adolat mezonlari tantana qilgan ijtimoiy makon tushuniladi. Jamiyat fuqarolik-huquqiy davlat qurish yo‘lidan borar ekan, bunda birinchi navbatda inson manfaatlari, jamiyat va shaxs ehtiyojlariga xizmat qilish bosh masala bo‘lib qolishiga asosiy e‘tiborni qaratmoqda.

Xotin qizlar harakati dastavval Shimoliy Amerikada, 1775-1783 yillar davomida mustaqillik uchun kurash sharoitida va Fransiyada 1789-1794 yillardagi inqilob davrida vujudga keldi [4]. 1914 yil 8 martda xotin-qizlar kuni bayram sifatida bir vaqtning o‘zida 6 mamlakat – Avstriya- Vengriya, Belgiya, Germaniya, Niderlandiya, Rossiya va Shveysariyada ilk marta keng nishonlandi[5]. Dastlabki feministlar xotin - qizlarning ezilishi xamda ularning erkaklarga qaramligi sabablarini izlar ekan, ularni ham huquqiy va ijtimoiy jabhalarda ko‘radi. Ularning qarashlari feministik dunyoqarash, keyinchalik feministik nazariya shaklini oldi. Biroq, feministlarning xotin – qizlarning huquqlarini himoya qilish va kengaytirish borasidagi chiqishlari jamiyat uchun kutilmagan bo‘lib, hammadava hatto ayollar orasida ham ijobiy qabul kilinmagan.

XULOSA VA MUNOZARA

Xulosa qilib aytiladigan bo‘lsa bugungi kunda ayollarning tengququqliligi borasida nafaqat Markaziy Osiyo yoki O‘zbekistonda, balki dunyoning deyarli barcha mamlakatlarida, bu soxada qilinishi kerak bo‘lgan ishlar xali anchagina. Xotin-qizlar deyarli barcha davlatlar aholisining yarmidan ko‘pini tashkil qiladi, shuning uchun aholi yarmining huquqlari poymol qilinganda, amalda demokratiyaga asoslangan jamiyat to‘g‘risida gapirish qiyin. Garchi insonga nisbatan barcha turdagi zo‘ravonlik va kamsitishlarni bartaraf etish taqozo etilsada, xotin-qizlarga nisbatan zo‘ravonlik alohida ahamiyatga muhtoj, chunki bu holat butun jamiyatga tegishlidir.

Mamlakatimizning yangi qiyofasi ana shunday omillar va serqirra islohotlar jarayonida barpo etilmoqda, buning natijasida xalqimiz va mamlakatimizning zamonaviy qiyofasi shakllanib bormoqda. Ayni paytda bularning barchasi yangi jamiyatni barpo etish yo‘lidagi islohotlarning ortga qaytmasligi, bu yo‘ldan qat’iyat va sobitqadamlik bilan borilayotganini anglatadi. Yangi O‘zbekiston Prezidentimizning hayotbaxsh g‘oyalari asosida, xalqimizning fidokorona mehnati evaziga barpo etilmoqda.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Jamiyatda ijtimoiy ma’naviy muhitni sog‘lomlashtirish, mahalla institutini qo‘llab -quvvatlash hamda oila va xotin-qizlar bilan ishlash tizimini yangi darajaga olib chiqish chora- tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni. “Xalq so‘zi”, 2020 yil 20 fevral.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni. “Xalq so‘zi”, 2019 yil 2 sentabr.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonuni. “Xalq so‘zi”, 2019 yil 2 sentabr.
4. History of Woman in West. / Gen. G.Duby, V.I Cambridge (Mass.), 2012.
5. Rajabov Q., Qandov B. Jahon tarixidagi sulola va davlatlar: qisqacha siyosiy tarixi va muhim sanalari. T.2. – T.: “O‘zbekiston”, 2015. - B. 121.; Normatov O.M. Some Features of Regional Policy in Turkestan // International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD), e-ISSN: 2456- 6470, 2021. – Pp.53-55.
6. Большой толковый социологический словарь. T.2. –Москва: «АСТ», 2019. – С. 346.
7. Воронина О.А. Феминизм и гендерное равенство. -Москва: Эдиториал УРСС, 2013. – 320с.